

Mateusz Braun

Promocja XXIII tomu "Rocznika Mazowieckiego" z 2011 roku

Rocznik Mazowiecki 24, 260-265

2012

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Promocja XXIII tomu „Rocznika Mazowieckiego” z 2011 roku

W dniu 5 grudnia 2011 r. w Pracowni Naukowej im. Stanisława Herbsta Archiwum Miasta Stołecznego Warszawy odbyła się promocja XXIII tomu „Rocznika Mazowieckiego”. Omówienia zawartości tomu dokonał prof. Romuald Turkowski, historyk, pracownik Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego. Zebranych gości powitał prezes Mazowieckiego Towarzystwa Naukowego, prof. Benon Dymek, który wyraził radość z opublikowania kolejnego tomu „Rocznika”, pokrótce omówił działania MTN w 2011 roku i przedstawił plany na przyszłość.

Sukcesem działań Towarzystwa – mówił prof. Dymek – jest współpraca z zaprzyjaźnionymi instytucjami i towarzystwami regionalnymi. Efektem jej było zorganizowanie (Warszawa 2010, Żyrardów 2011) we współpracy z Muzeum Niepodległości i Muzeum Historii Ruchu Ludowego dwu konferencji poświęconych 600. rocznicy bitwy pod Grunwaldem. Staraniem Wyższej Szkoły Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie wyniki tych konferencji zostały opublikowane¹. W czerwcu 2011 r. zorganizowaliśmy w Węgorzewie – wraz z tamtejszym Muzeum Kultury Ludowej i Towarzystwem Ratowania Kresów Dawnych i Obecnym „Ojcowizna” – międzynarodową konferencję naukową, w związku z ratyfikowaniem przez III RP Konwencji UNESCO, dotyczącej ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

W konferencji „Niematerialne dziedzictwo kulturowe: identyfikacja – dokumentacja – ochrona – interpretacja – pojęcia – poglądy” wzięli udział uczeni tej miary, co profesorowie Jacek Kurczewski, Cezary Obracht-Prondzyński, Stanisław Achremczyk, Włodzimierz Mędrzecki, Lech Mróz, Selim Chazbijewicz, Piotr Dahlig i wielu innych bardzo kompetentnych uczonych z całej Polski. Przygotowano ponad 30 referatów reprezentujących prawie wszystkie dziedziny humanistyki i nauk społecznych oraz różne środowiska mniejszości etnicznych (Romowie, Tatarzy, Ukraińcy), także grup regionalnych (Kaszubi, Kurpie, Ślązacy, Warmiacy), również ludności obszarów niejednorodnych kulturowo (Dolny Śląsk, Pomorze Zachodnie). Autorzy zastanawiali się nad sposobami identyfikacji, dokumentacji i wdrażania zadań, które przed Polską stawia podpisana Konwencja.

Sekretarzem naukowym konferencji był Krzysztof Braun, a wśród referentów znalazło się czterech członków Towarzystwa i kilku autorów piszących w „Roczniku”. Towarzystwo będzie czyniło starania, by wesprzeć węgorskie Muzeum w opublikowaniu materiałów pokonferencyjnych.

Jesienią usiłowaliśmy zorganizować spotkanie przedstawicieli towarzystw regionalnych i naukowych, działających na Mazowszu, aby wymienić doświadczenia i zastanowić się nad wspólnymi działaniami dla naukowych badań nad kulturą i historią Mazowsza. Niestety z kilkudziesięciu towarzystw, do których zwróciliśmy się, odpowiedziało tylko pięć: Towarzystwo Naukowe Płockie,

---

¹ *Mazowsze w wielkiej wojnie z Zakonem Krzyżackim 1409–1411*, red. K. Zwoliński, Żyrardów 2011, ss. 189.

Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łomżyńskiej, Towarzystwo Przyjaciół Legionowa, Towarzystwo Przyjaciół Ząbek i Towarzystwo Przyjaciół Żyrardowa. Tak więc inicjatywa spaliła na panewce.

Problemem, którego naszemu Towarzystwu nie udało się skutecznie rozwiązać, jest sprawa dystrybucji „Rocznika Mazowieckiego”, jego sprzedaż lub przekazywanie zainteresowanym bibliotekom, środowiskom lokalnym, nawet prywatnym osobom zainteresowanym dziejami Mazowsza. Mamy nadzieję, że przygotowywana strona www.masoviensis.pl i konto społecznościowe na Facebooku ułatwi nam kontakt i ewentualną współpracę z badaczami i sympatykami mazowieckiego regionu.

Ostatnią poruszoną sprawą – fundamentalną – są podstawy materialne. Mazowieckie Towarzystwo Naukowe musi znaleźć i wypracować takie nowe formy działania, by móc realizować swoje podstawowe zadania statutowe. Nie udało nam się nigdy dotąd otrzymać grantu z programów samorządowych. Autorzy prezentowanego Państwu „Rocznika” po raz pierwszy nie otrzymali honorariów za teksty. W przyszłym roku będziemy starać się o finansowanie ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, z programów dokumentacji dziedzictwa narodowego, może tam znajdziemy pomoc. Oddając głos prof. Turkowskiemu, prof. Dymek życzył wszystkim zebrany miłej lektury i zapraszał do współpracy.

Przystępując do omawiania zawartości „Rocznika”, prof. Turkowski stwierdził, że wydawnictwo nasze od lat służy mu jako źródło interesujących artykułów, które wykorzystuje w swojej pracy dydaktycznej na zajęciach z historii regionalnej, prowadzonymi ze studentami Uniwersytetu Warszawskiego i Akademii Podlaskiej w Siedlcach.

Tekst Sobiesława Szybkowskiego o możnowładztwie i szlachcie ziemi gostynińskiej w II połowie XV w. jest wnikliwą analizą stanu majątkowego, uwarunkowania zdobywanych karier politycznych i zawieranych związków małżeńskich w rodach herbu Pomian, Nieczuja, Wąż, Dołęga, Gozdawa, Junosza, Grzymała czy Prawda. Wykorzystany bogaty materiał źródłowy sprawia, że artykuł jest cennym uzupełnieniem wydanej w 2009 roku monografii Kazimierza Pacuskiego² o możnowładztwie i rycerstwie ziemi gostynińskiej w XIV i XV w.

Pozostając przy obszarze ziemi gostynińskiej następną autorka, Bogumiła Zalewska-Opasińska, przedstawiła zarys życia gospodarczego powiatu gostynińskiego w okresie międzywojennym. Rozpoczynając od omówienia zniszczeń i strat z okresu I wojny światowej, autorka omawia strukturę ludności powiatu i warunki rozwoju gospodarczego: rolnictwa, lokalnego przemysłu, handlu i rzemiosła, wykorzystując ciekawą literaturę ekonomiczną i statystyczną okresu II Rzeczypospolitej.

O drogach bitych w guberni płockiej w ostatniej ćwierci XIX w. pisze Nina Kassin, wykorzystując materiały zawarte w „Korespondencje Płockim” – piśmie o charakterze społeczno-gospodarczym i kulturalnym, wychodzącym w Płocku

---

² K. Pacuski, *Możnowładztwo i rycerstwo ziemi gostynińskiej w XIV i XV wieku*, Warszawa 2009.

we wtorki i piątki w latach 1876–1888. Artykuł przedstawia klasyfikację traktów gubernialnych, dróg bitych i dróg podrzędnych – wiejskich i polnych – w interesującym kontekście praw i ograniczeń korzystania z nich przez użytkowników. Autorka przytacza obowiązujące w guberni zasady korzystania z dróg, lokalizacji w ich pobliżu obiektów przemysłowych, kary za uszkodzenie i obowiązki naprawy traktów.

Pruszków, Grodzisk Mazowiecki i Żyrardów, to przestrzeń badawcza Marioli Pytlak, która omawia różne drogi rozwoju tych miast w zależności od kluczowych czynników miastotwórczych, jakimi były w XIX w. Kolej Warszawsko-Wiedeńska i tworzenie się Warszawskiego Okręgu Przemysłowego. Autorka na tle industrializacji guberni warszawskiej przedstawia różne – dla każdego z tych miast inne – podstawowe czynniki rozwoju; to dwa nowe miasta – Żyrardów („miasto jednej fabryki”) i Pruszków („przy drodze żelaznej”) oraz trzecie – Grodzisk Mazowiecki, miasto o późnośredniowiecznym rodowodzie „przysuwające się” ku dworcowi kolei żelaznej. Czytając o losach i okolicznościach rozwoju tych miast w okresie międzywojennym i czasach PRL-u, otrzymujemy diagnozę współczesną – funkcję miasta przemysłowego zastąpił status „sypialni Warszawy”, istnieje dziś pilna potrzeba rewitalizacji starych obiektów poprzemysłowych jako ważnych zabytków przestrzeni postindustrialnych o dużym znaczeniu historycznym.

Dwa kolejne artykuły i sześć tekstów z działu „Miscellanea” stanowią zespół prac poświęconych regionowi kurpiowskiemu – od puszczańskiego życia w XIX w. po współczesne zagadnienia postaw proekologicznych mieszkańców Kurpiowszczyzny.

Artykuł *Rola ognia w historii i tradycji Kurpiowszczyzny* to ciekawy materiał Marty Łepickiej, mówiący o tym, jak wielkim zagrożeniem był ogień dla mieszkańców Puszczy Zielonej, jak sobie radzono z pożarem i jakie przedsięwzięto środki, aby mu zapobiegać. W pracy przytoczono XIX-wieczne przepisy prawne, a w odniesieniu do sfery kulturowej przywołano bogatą literaturę historyczną i etnograficzną.

Mateusz Braun w tekście *Co Kurpie zawdzięczają swoim proboszczom?* zwraca uwagę na niebagatelną rolę w tworzeniu przez lokalnych duszpasterzy postaw patriotycznych mieszkańców Puszczy, co w następstwie miało ważny wpływ na kształtowanie się etosu i tożsamości u kurpiowskiej społeczności.

Jerzy Kijowski (*Ostrołęka w dobie rozbiorowej*) przedstawia wybrane zagadnienia życia społeczno-gospodarczego małego mazowieckiego miasteczka leżącego na kresach regionu, gdzie na życie mieszkańców nie miały wpływu stacjonowanie rosyjskiego garnizonu.

Jest rzeczą bardzo ważną i wartą podkreślenia – stwierdził prof. Turkowski – że „Rocznik Mazowiecki” przyjmuje do grona swoich autorów ludzi młodych, studentów, którzy mogą się podzielić ze światem nauki wynikami swoich badawczych poszukiwań.

Pod kierunkiem Jacka Żukowskiego z Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UW prowadzone były na Kurpiach badania etnologiczne pn. „Człowiek i przyroda we współczesnym świecie”, których celem było opisanie postaw mieszkańców tego regionu wobec środowiska przyrodniczego i określenie lokalnych

strategii ekonomicznych. Z liczącego dwanaście prac raportu „Rocznik” zamieścił cztery reprezentatywne teksty: Magdaleny Gajewskiej *Kurpiowskie sposoby wykorzystania roślin w kosmetyce*; Ewy Ostrowskiej *Kurpiowska wiedza o pszczołach*; Kamila Prochowicza *Wypoczynek na Kurpiach. Przyroda w kontekście turystycznym*; Anny Stępień *Zachwaszczone lasy i niepotrzebne zajęcia: postrzeganie przyrody we wsiach powiatu ostrołęckiego*.

Wojennym losom Kurpiów – Puszczy Białej – poświęcony jest artykuł Jacka Frankowskiego *Historie Brokowskie*. Autor opisuje zdobycie i zniszczenia Broku przez Niemców we wrześniu 1939 roku. Fakty przytacza opierając się na rodzinnych wspomnieniach i dokumentach. Niezwykle cenne fotografie, przedstawiające walki na moście i bombardowanie miasta, są ze zbiorów autora.

Z działu „Sylwetki” warto przywołać rzecz pióra Krzysztofa Zwolińskiego o Januszu Króliku, zmarłym w 2010 r. twórcy Muzeum Romantyzmu w Opinogórze, historyku sztuki, malarzu, wybitnym znawcy muzeów regionu mazowieckiego.

W dwu tekstach o charakterze rocznicowym pojawia się podwarszawski Otwock. Równo 100 lat temu – jak piszą Przemysław Bogusz i Maciej Gągała – w 1911 r. powstało z inicjatywy lekarza kolejowego z Pilawy, dr Władysława Czapllickiego, Towarzystwo Przyjaciół Otwocka, które doprowadziło do nadania Otwockowi praw miejskich w 1916 r. (warto przypomnieć, że w tymże roku prawa miejskie otrzymał także wielokrotnie przywoływany na naszych kartach Zyrardów). Drugi tekst to wspomnienia Teresy Dudzickiej o założeniu przed 85 laty Amatorskiego Miejskiego Teatru im. Stefana Jaracza w Otwocku, o działalności Otwockiego Towarzystwa Teatralnego, wreszcie o współczesnym ruchu teatralnym miasta.

„Miscellanea” kończy tekst Krzysztofa Brauna o niematerialnym dziedzictwie kulturowym, które może stać się nowym paradygmatem współczesnych badań regionalnych nad pamięcią kulturową. Z punktu widzenia zarówno historyka, jak i antropologa kultury jest to temat ogromnie ważny, gdyż niesie z sobą treści decydujące o konstytuowaniu tożsamości narodowej, etnicznej i regionalnej.

W dziale recenzji Henryk Bartoszewicz wypowiada się o szczególnie ważnej – jego zdaniem – dla problematyki mazowieckiej książce Andrzeja Koniasa *Kartografia topograficzna państwa i zaboru pruskiego od połowy XVIII do połowy XX wieku*, ujawniającej wiele mało dotąd znanych kartograficznych źródeł.

Z kolei książka Anny Supruniuk *Mazowsze Siemowitów (1341–1442) Dzieje polityczne i struktury władzy*, zdaniem Elżbiety Kowalczyk-Heyman, jest cennym wkładem w poznanie dziejów Mazowsza pod panowaniem kolejnych Siemowitów – III, IV i V.

Waldemar Kozyra omawia IV tom *Dziejów Mazowsza. Lata 1918–1939*, pod redakcją Janusza Szczepańskiego, opublikowany przez Akademię Humanistyczną w Pułtusku. Na pracę podzieloną na siedem części składają się artykuły omawiające kolejno: źródła do dziejów Mazowsza okresu międzywojennego i omówienie życia gospodarczego (pióra E. Kołodzieja); życie polityczne Mazowsza (J. Szczepańskiego), o problemach ochrony zdrowia w II Rzeczypospolitej pisze Bożena Ostrowska, a Tadeusz Kowalski omawia zagadnienia oświaty i szkolnictwa. Rozdział poświęcony zagadnieniom życia kulturalnego przygotował Andrzej

Stawarz. Tom kończy artykuł ks. prof. Michała Grzybowski o dziejach Kościoła katolickiego na Mazowszu w okresie międzywojennym.

Ważną pozycją dla miłośników historii regionalnej jest recenzowana przez Benona Dymka praca pod redakcją Adama Dobrońskiego *Historia województwa podlaskiego*. Podlasie to najbliższy Mazowszanom region, a mimo to, z racji skomplikowanej historii politycznej i kulturowej, mało zbadany. Z tym większą satysfakcją należy więc przyjąć pojawienie się niezwykle ciekawej książki przybliżającej kluczowe zagadnienia – zmieniających się granic regionu i szczególnej pod względem etnicznym ludności tam mieszkającej. Podobieństwa – gęste osadnictwo drobnoszlacheckie, wzorce kulturowe, zachowania społeczne, system uznawanych wartości – to pomost pomiędzy Mazowszem a Podlasiem, co recenzent z satysfakcją podkreśla.

Kończąc prezentację zawartości XXIII tomu „Rocznika Mazowieckiego” prof. Turkowski złożył gratulacje autorom i zespołowi redakcyjnemu.

Następnie prof. Witold Rakowski, rektor Wyższej Szkoły Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie, zaprezentował kolejny tom „Rocznika Żyrardowskiego”, omówił jego treść i nawiązał do artykułu Marioli Pytlak (z omawianego „Rocznika Mazowieckiego”) informując, że jest to fragment doskonałej pracy doktorskiej. Odnosząc się do bliskiej współpracy MTN z WSRL, czego efektem jest m.in. książka o bitwie grunwaldzkiej, wspomniął o przygotowywanej inicjatywie zorganizowania konferencji związanej z obchodami 100-lecia nadania praw miejskich miastu Żyrardów (1916) i przygotowaniu okolicznościowego tomu.

Dr Krzysztof Zwoliński, redaktor książki *Mazowsze w wielkiej wojnie z Zakonem Krzyżackim 1409–1411*, przypomniał działania związane z przygotowaniem książki, zorganizowane sesje naukowe w Warszawie (2010) i Żyrardowie (2011) oraz przedstawił spis treści. Mimo że o problematyce grunwaldzkiej napisano wiele dzieł – mówił – nasza książka z racji odwoływania się do mazowieckiej lokalności (w końcu wszystkie przygotowania do bitwy i koncentracja miały miejsce na Mazowszu) – wiele wnosi do interpretacji wydarzeń sprzed 600 lat.

Następnie dr Jolanta Załączny, z Towarzystwa Przyjaciół Legionowa i Muzeum Niepodległości w Warszawie, zaprezentowała IV tom „Rocznika Legionowskiego” (wydawanego przez TPL). Mówiła o działaniach, które Towarzystwo podejmuje dla popularyzacji dziejów miasta.

Po zakończeniu prezentacji wszyscy szampanem wznieśli toast za pomyślność autorów i wydawców, zając się smakowitym, węgierskim tortem – tradycyjnie z cukierni pana Włodzimierza Gieryszewskiego.

Mateusz Braun

